

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ทางสายกลาง)

อุตสาหกรรม ฉบับที่ 1 ปี 2558

แหล่งเรียนรู้อำเภอพิบูลย์รักษ์

ตำหนักมัยย์อมคราม

บ้านคลองยาวพรพิบูลย์ อ.หวัดอุดรธานี

พอประมาณ

มีเหตุผล

ภูมิคุ้มกัน

ความรู้

(อดออม, อดทน, อดระงับ)

คุณธรรม

(ซื่อสัตย์สุจริต, ขยันอดทน, สติปัญญา, ง่ายซื่อ)

นำไปสู่

- * เศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อม/วัฒนธรรม
- * สุขภาพ/ประโยชน์ต่อการใช้ประโยชน์

225 หมู่ 11 ต.บ้านแค @.พิบูลย์รักษ์ อ.อุดรธานี 41130

โทร & แฟกซ์. 042-258241 www.nfe-pbr.org

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพิบูลย์รักษ์
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอ.หวัดอุดรธานี
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ

มาตรฐานผลิตภัณฑ์และรางวัลที่ได้รับ

ได้รับอนุญาตให้แสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มาตรฐานเลขที่ มผช. 17(1)/2546 ชนิดผ้ามัดหมี่ และส่งคัดสรร OTOP ปี 2547 ได้ 4 ดาวและ OTOP ปี 2552 ได้ 2 ดาว

แผนธุรกิจ

เป็นการให้สมาชิกกลุ่มได้พัฒนาทักษะฝีมือ พร้อมทั้งปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ เป็นแหล่งเรียนรู้จากภูมิปัญญาของท้องถิ่น ผลิตเอง จำหน่ายเอง และสามารถผลิตผ้าให้ได้เพิ่มขึ้นตามความต้องการของตลาด 100-200 เมตร ต่อคน/ปี จะมีรายได้เพิ่มขึ้น

บรรณาธิการ

นางณัฐชยา เอี่ยมอ่อน

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพิบูลย์รักษ์

ผู้จัดทำ/ออกแบบ/พิมพ์

นายกฤษฎา คงช่วย

ครูผู้สอน หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)

ศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพิบูลย์รักษ์

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุตรดิตถ์

ผ้ามัดหมี่ย้อนคราม

ผ้ามัดหมี่ย้อนคราม

บทนำ

ผ้ามัดหมี่ย้อนครามเป็นผ้าพื้นบ้านที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทำสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของชาวอำเภอพิบูลย์รักษ์ ซึ่งภูมิปัญญาดังกล่าวได้มีการออกแบบลวดลายผ้ามัดหมี่ย้อนครามจนเป็นผ้าที่มีชื่อเสียงของชาวอำเภอพิบูลย์รักษ์ และได้มีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มทอผ้ามัดหมี่ย้อนคราม กศน.อำเภอพิบูลย์รักษ์ ได้เล็งเห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพของกลุ่มนี้ ดังนั้นจึงให้การสนับสนุนโดยการจัดโครงการศูนย์ฝึกอาชีพเพื่อการมีงานทำ เมื่อปี พ.ศ. 2554 หลักสูตรทอผ้ามัดหมี่ย้อนคราม และได้พัฒนาต่อยอดจนถึงปัจจุบัน มีการจัดทำหลักสูตรการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้ามัดหมี่ย้อนคราม เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพให้ทันสมัยและเป็นที่ต้องการของตลาด และเป็นการแก้ปัญหาการว่างงาน และส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจชุมชน ประชาชนเข้าสู่อาชีพใหม่และเป็นการส่งเสริมอาชีพเดิมที่มีอยู่พัฒนาต่อยอดให้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้นทางผู้จัดทำจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับการทอผ้ามัดหมี่ย้อนคราม และได้จัดทำเป็นจุลสารวิชาการ/เอกสารเผยแพร่ให้แก่บุคคลทั่วไปได้ศึกษาและเป็นแนวในการประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงชีพและครอบครัวต่อไปในอนาคต

ณัฐชยา เอี่ยมอ่อน
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอพิบูลย์รักษ์

ประวัติความเป็นมา

เดิมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดงยาง หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านแดง จัดตั้งเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2525 มีสมาชิกเริ่มจัดตั้ง 27 คน ต่อมาประชากรเพิ่มขึ้น การปกครอง การดูแลเอาใจใส่ของผู้นำหมู่บ้านดูแลไม่ทั่วถึงจึงได้แยกหมู่บ้านพรพิบูลย์ออกจากบ้านดงยาง เป็นหมู่บ้านพรพิบูลย์ หมู่ที่ 15 ตำบลบ้านแดง และปัจจุบัน มีสมาชิกกลุ่มทอผ้า เพิ่มขึ้นเป็น จำนวน 75 คน มีที่ทำการกลุ่มตั้งอยู่ที่ “ศูนย์แสดงผลิตภัณฑ์ผ้ามัดหมี่ย้อนคราม” หมู่ที่ 15 ตำบลบ้านแดง อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี สมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา อาชีพเสริมเพิ่มรายได้ คือ หัตถกรรมสิ่งทอจากผ้าฝ้ายมัดหมี่ย้อนครามธรรมชาติ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญามาจากบรรพบุรุษหลายชั่วคน

ในปี พ.ศ. 2541 หน่วยงานภาคราชการ สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอพิบูลย์รักษ์ สำนักงานเกษตรอำเภอพิบูลย์รักษ์ ได้เข้าไปแนะนำในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม กลุ่มจึงได้มีการระดมหุ้นเพื่อเป็นกองทุนในการบริหารจัดการกลุ่ม หุ้นละ 100 บาท โดยดำเนินการทอผ้าที่ใต้ถุนบ้านตนเอง เนื่องจากยังไม่มีศูนย์รวม หรือที่ทำการเป็นของกลุ่ม แต่จะมีกรรมการฝ่ายผลิต และฝ่ายควบคุมคุณภาพ ออกติดตามและให้คำแนะนำตลอดเวลา เพื่อให้ได้ผ้าที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาด และในปี 2542 กรมส่งเสริมการเกษตร ได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อเป็นทุนในการดำเนินงานอีก จำนวน 100,000 บาท ซึ่งในช่วงนี้เอง ทำให้สมาชิกกลุ่มทุกคนได้มีเงินทุนหมุนเวียนมากขึ้น การผลิตผ้าทอก็เพิ่มมากขึ้น จนทำให้ผ้าทอไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ก็ยังจำหน่ายให้กับพ่อค้าชาวหนองคาย และนาข่าเหมือนเดิม

ขั้นตอนที่ 7 การย้อมคราม

- นำหัวหมี่ที่มัดแล้ว ไปแช่น้ำให้เปียก แล้วบิดน้ำออกให้พอหมาดๆ จากนั้นเอาลงย้อมในหม้อครามโดยใช้มือขยำให้น้ำครามกินเนื้อหัวหมี่จนทั่ว ควรย้อมเช้า เย็น ไปจนกว่าหัวหมี่ จะสีสวย (ประมาณ 5-6 ครั้ง)
- เสร็จแล้วนำไปตากแดดให้แห้ง
- นำหัวหมี่ไปล้างให้สะอาดจนน้ำไม่มีสี แล้วตากแดดให้แห้ง

วิธีการมัดหมี่

นำด้ายที่ใส่โองคั้นหมี่ มาใส่โองมัดหมี่ เพื่อทาลายผ้า ทำการมัดหมี่โดยนำดินสอ ปากกา มาขีดลายบนหมี่ ที่ใส่โองมัดหมี่ โดยขีดเป็นลายตามต้องการ แล้วทำการมัดหมี่โดยใช้เชือกฟาง มัดลายหมี่ มัดให้แน่นหลาย ๆ รอบในส่วนที่ไม่ต้องการให้ติดสีครามมัดไว้ด้วยเชือกฟาง ส่วนที่ปล่อยว่างต้องการให้ติดสีย้อนคราม ดังนั้นหมี่ที่ย้อมครามแล้วจะเป็นลายสีน้ำเงินสลับขาว หากจะเติมสีโดยใช้สีเคมีแต้มที่ลายขาว ผ้าก็จะออกมามีสีที่สวยงาม (กลุ่ม ๆ ได้มีการพัฒนาลายผ้า ให้หลากหลาย โดยได้ทำตัวอย่างลายผ้าไว้ให้เลือกกว่า 50 ลาย) ทั้งผ้าสีและผ้าพื้นน้ำเงิน-ขาว ซึ่งเรียกว่า ผ้าขาว-ดำ

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บเตรียมน้ำต่าง

- นำกากกล้วยแห้ง หรือต้นมะละกอแห้ง หรือเปลือกนุ่นแห้ง หรือเปลือกมะขามแห้ง มาเผาเพื่อเอาขี้เถ้า
- ใส่ขี้เถ้าประมาณ 2-3 กิโลกรัม ลงในถังน้ำที่เจาะกันถังเป็นรูเล็ก ๆ ประมาณ 5-6 รู แล้ววางไว้บนภาชนะที่สามารถเก็บน้ำได้ จากนั้นให้เติมน้ำประมาณ 2 ลิตร น้ำจะไหลซึมออกจากรูลงในภาชนะที่รองรับไว้ น้ำที่ได้นี้เรียกว่า “น้ำต่าง”

ขั้นตอนที่ 6 การก่อหม้อคราม

- นำน้ำต่างประมาณ 1-2 ลิตร มาผสมกับเนื้อครามประมาณ 1-2 ชีด และผสมกับปูนขาว 1 ช้อน
- ควรเติมน้ำต่าง 4-5 วัน ๆ ละ 1-2 ลิตร ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการเติมน้ำต่าง ควรเป็นช่วงเย็น
- ถ้าเกิดหม้อคราม หรือหม้อขึ้น เมื่อใช้มือสัมผัสจะเกิดเป็นฟอง หรือใช้ผ้าฝ้ายจุ่ม ผ้าจะเป็นสีเหลือง ต่อมาจะกลายเป็นสีคราม หรือสีนิล ซึ่งแสดงว่าใช้ได้แล้ว

เอกลักษณ์/จุดเด่น

1. ใช้ต้นครามหมักไม่ทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม
 2. ฝ้ายอ้อมครามไม่ทำให้เกิดโรคมะเร็งผิวหนัง
 3. ฝ้ายอ้อมครามไม่ทำให้เกิดโรคภูมิแพ้
- เพราะครามเป็นสมุนไพรไทยรักษาบาดแผลได้ผลดี

วัตถุดิบและส่วนประกอบ

1. ฝ้ายสำเร็จหลอดใหญ่
2. โส้กคันหมี
3. โส้กมัดหมี (มัดโดยเชือกฟาง)
4. กง (สำหรับถ่างเส้นด้าย)
5. หลา (สำหรับปั่นหลอดด้าย)
6. กี่ (สำหรับทอผ้า)
7. ฟืม
8. กระจวย

ขั้นตอนการผลิต

ขั้นตอนที่ 1 การปลูกคราม

- 1.1 การดูแลการปลูกคราม ฤดูที่เหมาะสมในการปลูกคราม ควรเป็นต้นฤดูฝน คือ เดือนพฤษภาคม – มิถุนายน
- 1.2 การเตรียมดิน ควรมีการไถตะ และไถแปร เพื่อเป็นการกำจัดวัชพืชและทำให้ดินร่วนซุย
- 1.3 วิธีการปลูก
 - วิธีหว่าน ใช้เมล็ดพันธุ์คราม ประมาณ 1-2 กิโลกรัมต่อไร่
 - วิธีโรยเป็นแถว ใช้เมล็ดพันธุ์คราม ประมาณ 1 ถึง 1.5 กิโลกรัมต่อไร่

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บเกี่ยว

ควรเก็บเกี่ยวต้นครามเมื่อมีอายุ 3 เดือน โดยการตัดลำต้นให้เหลือแต่ตอไว้ประมาณ 30 เซนติเมตร เพื่อให้แตกกิ่งใหม่ ต้นครามจะเก็บเกี่ยวได้ 2 ครั้งต่อปี ในปีต่อไปพอถึงช่วงฤดูฝนต้นเดิมก็จะแตกใบและเจริญเติบโตต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การแช่คราม

- ตัดต้นครามเหนือพื้นดินประมาณ 30 เซนติเมตร แล้วทำเป็นมัด ๆ มัดละขนาด 1 กำมือ
- นำมัดครามจำนวนประมาณ 24 กิโลกรัม มาแช่น้ำสะอาดในโอ่งมังกร โดยใช้น้ำประมาณ 60 ลิตร
- แช่น้ำประมาณ 2-3 คืน ถ้าต้องการให้ได้เนื้อคราม จำนวนมาก ๆ ควรนำมัดครามมัดใหม่มาแช่น้ำซ้ำอีก

ขั้นตอนที่ 4 การทำเนื้อคราม

- เก็บมัดครามที่แช่น้ำได้ 2-3 คืน ออกจากโอ่งมังกร
- นำปูนขาว (ปูนกินหมาก) ประมาณ 1 กิโลกรัม ใส่ลงในน้ำครามที่อยู่ในโอ่งมังกร หรือหม้อนิล โดยให้ใส่ปูนขาวลงทีละน้อย
- ใช้กวักระแทกให้เกิดฟองน้ำ จนกลายเป็นฟองน้ำสีครามซึ่งถือว่าใช้ได้แล้ว
- ปล่อยทิ้งไว้ให้เนื้อครามตกตะกอน
- รินน้ำปูนใสออกจากโอ่งมังกร ให้เหลือไว้แต่เนื้อคราม
- ทำการกรองเนื้อคราม โดยใช้ผ้าวางพาดปากตะกร้า แล้วเทเนื้อครามออกจากโอ่งมังกร ใส่ลงในผ้าที่พาดไว้บนปากตะกร้า เพื่อให้ น้ำปูนใสไหลออกให้หมด
- นำเนื้อครามที่กรองแล้วไปเก็บไว้ในตุ่ม หรือถังพลาสติก และควรใส่น้ำปูนใส หรือน้ำโดยหล่อเลี้ยงไว้
- สามารถเก็บเนื้อครามไว้ใช้ได้ 2-3 ปี